

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019–2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tomáš Rod

**Úloha Vězeňské služby České republiky v bezpečnostním
systému**

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jiří Víšek, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2019–2022

BACHELOR THESIS

Tomáš Rod

**The role of the Prison Service of the Czech Republic in the
security system**

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jiří Víšek, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 08. 03. 2022

.....
Tomáš Rod

Poděkování

Děkuji doktorovi Víškovi za jeho odborné vedení, cenné připomínky, vstřícnost a plnohodnotnou podporu, kterou mi poskytoval po celou dobu zpracování bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá organizací a strukturou Vězeňské služby České republiky a její úlohou v bezpečnostním systému. Rozebírá strukturu, management, úkoly, právní rámec Vězeňské služby České republiky. Praktická část se věnuje zpracování případové studie vybraných bezpečnostních rizik v Českých věznicích. Cílem práce je zmapovat roli Vězeňské služby v bezpečnostním systému.

Klíčová slova

Bezpečnost, Radikalizace, Veřejná správa, Věznice, Vězeňská služba.

Annotation

The bachelor thesis deals with the organization and structure of the Prison Service of the Czech Republic and its role in the security system. Analyzes the structure, management, tasks, legal framework of the Prison Service of the Czech Republic. The practical part is devoted to the elaboration of a case study of selected security risks in Czech prisons. The aim of this work is to map the role of the Prison Service in the security system.

Keywords

Public administration, Prisons, Prison service, Radicalization, Security.

OBSAH

ÚVOD.....	1
1. PRÁVNÍ RÁMEC BEZPEČNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE	2
1.1 Ozbrojené bezpečnostní sbory a obecní policie	3
2 OZBROJENÉ BEZPEČNOSTNÍ SBORY.....	5
2.1 Bezpečnostní sbor.....	5
2.2 Ozbrojený bezpečnostní sbor	5
2.3 Policie ČR.....	5
2.4 Vězeňská služba	7
2.5 Celní správa České republiky	7
2.6 Bezpečnostní informační služba.....	9
3 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, JEJÍ STRUKTURA A MANAGEMENT	10
3.1 Předpisy	13
4 ÚKOLY VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR.....	15
5 OPRÁVNĚNÍ A POVINNOSTI PŘÍSLUŠNÍKŮ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY	18
5.1 Oprávnění a povinnosti příslušníků.....	19
6 KATEGORIZACE TUZEMSKÝCH VĚZNIC.....	22
6.1 Vazební věznice	22
6.2 Věznice	23
6.3 Zabezpečovací detence.....	23
7 PŘÍPADOVÁ STUDIE	25
7.1 Vnitřní bezpečnost ve věznicích.....	25
7.2 Definice a klasifikace nebezpečných osob ve věznicích.....	26
7.3 Základní hrozby ve věznicích.....	27

7.4	Násilí ve věznicích	28
7.5	Interpersonální násilí	28
7.6	Pachatelé násilí v interních prepisech vězeňské služby	29
7.7	Výkon trestu velmi nebezpečných odsouzených.....	31
7.8	Zneužívání omamných a psychotropních látek	31
7.9	Radikalizace a extremismus ve věznicích	33
7.10	SWOT analýza	36
7.11	Návrh mechanismů pro boj s radikalizací	38
7.12	Preventivní opatření	38
7.13	Represivní opatření.....	39
ZÁVĚR		40
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		42
SEZNAM ZKRATEK		46
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ		47

ÚVOD

Pod pojmem bezpečnost můžeme vnímat řadu různých institucí a nástrojů, díky nimž je občanům poskytována bezpečnost a díky kterým se mohou lidé cítit relativně bezpečně. Při zajišťování vnitřní i vnější bezpečnosti je hlavní úloha v rukou státu. Ten je jakýmsi nevyšším ochráncem občanů.

Zajištění bezpečnosti a všeho, co se pod tímto pojmem skrývá, představuje primární zájem státu. Na druhou stranu lze toto vnímat rovněž jako jeho povinnost vůči jeho občanům. Síla a schopnost státu v zajišťování bezpečnosti záleží také na řadě faktorů, které mohou mít vliv na to, zda daný stát svou funkci ochránce vůbec zvládne, či zda se naopak stane spíše zdrojem hrozeb pro jednotlivce, kteří žijí na jeho území.

Součástí organizací zajišťujících bezpečnost v České republice (dále jen „ČR“) je také Vězeňská služba ČR, o které bude v této práci psáno.

Tématem této práce je úloha Vězeňské služby ČR v bezpečnostním systému naší země. Téma této práce bylo vybráno z toho důvodu, že se jedná o důležitou bezpečnostní oblast, kterou občané často nevnímají jako důležitou nebo jako něco, co se jich týká. Ochrana společnosti od pachatelů trestné činnosti a často od velmi nebezpečných pachatelů trestné činnosti je prioritou pro bezpečnost občanů, a proto nelze tuto oblast brát na lehkou váhu.

Cílem práce je uceleným způsobem zmapovat roli Vězeňské služby ČR v bezpečnostním systému. V rámci praktické části práce bude hlavní pozornost věnována zpracování případové studie vybraných bezpečnostních rizik v českých věznicích.

Teoretická východiska představují vymezení bezpečnostních a sociálních aspektů, které jsou přímo či nepřímo spojené s fungováním Vězeňské služby ČR. Tyto informace budou podrobeny teoretické analýze a budou implementovány do bezpečnostní architektury ČR.

Metodami zpracování této práce jsou studium primárních a sekundárních zdrojů, literární rešerše, komparace, obsahová analýza a případová studie.

1. PRÁVNÍ RÁMEC BEZPEČNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE

Právní rámec bezpečnosti ČR je tvořen několika ústavními a dalšími zákony. O tom, že ČR je svrchovaný stát „hovoří“ již Ústava ČR.

Dále je třeba zmínit ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví, že základní povinností státu je zajištění svrchovanosti a územní celistvosti ČR, ochrana jejích demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot.¹

Podle téhož zákona bezpečnost ČR zajišťují ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby. Na zajišťování bezpečnosti jsou povinny se podílet státní orgány, orgány územních samosprávných celků a právnické osoby a fyzické osoby.

Zmínit je také třeba důležitou a nezastupitelnou roli zpravodajské služby v bezpečnostním systému ČR. Její význam je možné vidět především v získávání, shromažďování a vyhodnocování informací, které jsou důležité pro bezpečnost ČR a informací pro včasnou identifikaci možných důležitých pro bezpečnost ČR a při včasné identifikaci bezpečnostních hrozeb a rizik.²

Základní koncepční dokument bezpečnostní politiky státu je Bezpečnostní strategie ČR.

Bezpečnostní strategie ČR vymezuje životní, strategické a další významné zájmy ČR, obecná bezpečnostní rizika, definuje dlouhodobé záměry a opatření, jejichž cílem je zajištění podmínek pro vývoj a prosperitu ČR a zabezpečení jejích obyvatel.

Legislativa vztahující se k bezpečnosti v České republice:

- ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR,
- ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské federativní republiky,
- ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR,

¹ zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

² Bezpečnostní informační systém. Dostupné z: <https://www.bis.cz/bezpecnostni-system/>. Cit. 2021-12-26

- zákony a provádějící předpisy navazující branná a krizová legislativa,
- zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR,
- zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě.

Obranyschopnost a bezpečnost státu a jeho obyvatel patří k základním funkcím státu. Právě tímto dochází k zajištění trvání a suverenity státu. Bezpečnost je tedy nutným předpokladem pro to, aby si mohli občané na území našeho státu užívat na plno svých práv a svobod, které jim jsou garantovány Ústavou a dalšími zákony. Bezpečnost je zajišťována ozbrojenými sbory státu, přičemž povinnosti k zajištění bezpečnosti ukládá stát i dalším institucím, orgánům či přímo občanům.

Rozlišujeme bezpečnost vnitřní a vnější. **Vnitřní bezpečnost** představuje stav, kdy jsou eliminovány na nejnižší možnou míru hrozby, které ohrožují stát a jeho zájmy, a to vlivem akcí působícími zevnitř. Tyto hrozby mohou být např. od extremistů, od masové kriminality, od korupce či sociálního, hospodářského nebo politického systému. **Vnější bezpečnost** představuje stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány vnější hrozby pro objekt.³

1.1 Ozbrojené bezpečnostní sbory a obecní policie

Policie ČR – je to ozbrojený bezpečnostní sbor, podřízený Ministerstvu vnitra – upravuje zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR. Policie chrání bezpečnost osob, majetek a veřejný pořádek. Spolupracuje s ozbrojenými silami a s dalšími bezpečnostními sbory.

Obecní policie – upravena zákonem č. 553/1991 Sb., o obecní policii.

Parlamentní stráž – upravuje zákon č. 90/1995 Sb., jednacím řád poslanecké sněmovny.

Celní správa – upravena zákonem č. 17/2012, o Celní správě ČR. Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, který je podřízen Ministerstvu financí.

Vězeňská služba – upravena zákonem č. 555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční stráž. Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, který je podřízen Ministerstvu spravedlnosti a řízena generálním ředitelem. Vězeňská služba se dělí na vězeňskou stráž,

³ Zajišťování bezpečnosti v ČR – ústavní a zákonná úprava. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/ustavni-pravo/pfuk/ustavko/zkouska/otazka-31>. Cit. 2021-12-23

justiční stráž a správní službu. Vězeňská služba zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.

Vojenská policie – zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii. Vojenská policie plní úkoly policejní ochrany Ministerstva obrany, ozbrojených sil, vojenských objektů, vojenského materiálu a ostatního majetku státu. Je součástí Ministerstva obrany.

Generální inspekce bezpečnostních sborů – zřízena a upravena zákonem č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů (dále jen „GIBS“). Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, který odpovídá přímo předsedovi vlády. Tento sbor slouží k vyhledání, odhalení a prověření skutečností, které nasvědčují k spáchání trestného činu, kdy je pachatelem příslušník či zaměstnanec ozbrojených bezpečnostních sborů.⁴

Zpravodajské služby – upraveny zákonem č. 153/1994 Sb., zpravodajských službách ČR.

⁴ Zajišťování bezpečnosti v ČR – ústavní a zákonná úprava. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/ustavni-pravo/pfuk/ustavko/zkouska/otazka-31>. Cit. 2021-12-23

2 OZBROJENÉ BEZPEČNOSTNÍ SBORY

2.1 Bezpečnostní sbor

Bezpečnostní sbor definuje zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění zákona č. 326/2009 Sb. Mezi bezpečnostní sbory patří dle tohoto zákona Policie ČR, Hasičský záchranný sbor ČR, Celní správa ČR, Vězeňská služba ČR, Bezpečnostní informační služba (dále jen „BIS“) a Úřad pro zahraniční styky a informace. Dále došlo zákonem č. 341/2011 Sb., o GIBS a o změně souvisejících zákonů ke zřízení GIBS, a to dne 1.1.2012. Tato organizace spadá mezi nově zřízené bezpečnostní sbory ČR, na něž se vztahuje zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, jež upravuje právní poměry fyzických osob, jež v bezpečnostním sboru vykonávají službu, jejich odměňování, řízení ve služebním poměru a organizační věci služby. Příslušníkem se pak stává ve služebním poměru k ČR.⁵

2.2 Ozbrojený bezpečnostní sbor

Ozbrojený bezpečnostní sbor plní obecné a speciální úkoly bezpečnostního charakteru vyplývající z bezpečnostní politiky státu. K těmto úkolům patří ochrana celospolečenských zájmů a hodnot, ochrana fyzických osob, jejich životů, zdraví, lidské důstojnosti a majetku, právnických osob a jejich majetku. Jde o Policii ČR, Vězeňskou službu ČR a Celní správu ČR.⁶

2.3 Policie ČR

Policie ČR vznikla jako ozbrojený bezpečnostní sbor ČR zákonem č. 283/1991 Sb., o Policii ČR ze dne 21. června 1991. Tento zákon byl posléze nahrazen zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, který Policii ČR definuje jakožto jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor. Policie slouží veřejnosti a jejím úkolem je ochrana bezpečnosti osob

⁵ Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů

⁶ Ozbrojený bezpečnostní sbor. Ministerstvo vnitra ČR, 2022. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ozbrojeny-bezpecnostni-sbor.aspx>. Cit. 2022-01-02

a ochrana majetku, předcházení trestné činnosti, zajištění a ochrana veřejného pořádku. Dále plní úkoly svěřené jí dle trestního řádu a dalšími zákony. Pokud zákon nestanoví jinak, působí Policie ČR na území ČR. Úkoly policie vykonávají příslušníci policie (policisté) a zaměstnanci zařazení v policii.⁷

Policie ČR je definována jako jednotný, ozbrojený, bezpečnostní sbor.

Postavení a činnost Policie ČR v rámci krizového řízení se v první řadě odvíjí od Ústavy ČR, kdy je dále Ústavou ČR deklarována listina základních prav a svobod jako součást ústavního pořádku ČR.

Policie ČR má jako základní složka integrovaného záchranného systému (dále jen „IZS“) povinnost dle § 4 odst. 4 zákona č. 239/2000 Sb., o IZS zajistit nepřetržitou pohotovost pro příjem hlášení o vzniku mimořádné události, její vyhodnocení a provést neodkladný zásah v místě mimořádné události. Za tímto účelem má rozmístěny své síly a prostředky teritoriálně po celém území ČR a je schopna v krátkých časových lhůtách nasazovat mobilní síly k řešení krizových situací a mimořádných událostí.

Hlavní činnosti Policie ČR jsou:

- ochrana bezpečnosti osob a majetku,
- zajištění veřejného pořádku,
- boj proti terorismu,
- odhalování trestné činnosti a zjišťování jejich pachatele,
- konání vyšetřování o trestných činech,
- zajištění ochrany státních hranice – ve vymezeném rozsahu,
- zajištění ochrany ústavních činitelů a bezpečnosti chráněných osob,
- zajištění ochrany zastupitelských úřadů, objektů Parlamentu, prezidenta republiky, Ústavního soudu, ministerstva zahraničních věcí, ministerstva vnitra a dalších objektů, které mají pro vnitřní pořádek a bezpečnost zvláštní význam,
- dohled nad bezpečností a plynulostí silničního provozu a spolupůsobení při jeho řízení,
- odhalování přestupků,

⁷ O Policii ČR. Policie.cz, 2022. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>. Cit. 2021-12-10

- vyhlášení celostátního pátrání (s oprávněním zveřejnit údaje nezbytné pro identifikaci hledaných osob),
- vedení evidence a statistik potřebných pro plnění svých úkolů,
- na základě vyrozumění orgány Vězeňské služby ČR provádění úkonů souvisejících s bezprostředním pronásledováním osob, jež uprchly z výkonu vazby či z výkonu trestu odnětí svobody,
- zadržování svěřenců na útěků, kteří mají nařízenou ústavní či uloženou ochrannou výchovu,
- zajištění pohotovostní ochrany jaderných zařízení určených Vládou ČR a podílení se na fyzické ochraně jaderného materiálu při jeho přepravě.⁸

2.4 Vězeňská služba

Vězeňská služba ČR jakožto další ozbrojený bezpečnostní sbor je upravena zákonem č. 555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční stráž. Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, který je podřízen Ministerstvu spravedlnosti a řízena generálním ředitelem. Vězeňská služba se dělí na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská služba zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.

2.5 Celní správa České republiky

Celní správa ČR představuje bezpečnostní sbor, který zajišťuje výkon kompetencí v oblasti správy cel a některých daní a dalších činností ve prospěch státu a jeho občanů.

K základním úkolům české celní správy řadíme ochranu a regulaci domácího trhu formou výběru cla z dováženého zboží a dále dohled nad tím, aby takové zboží neohrožovalo životy či zdraví lidí či zvířat.⁹ Celní správa ČR je výhradním správcem spotřebních daní – vyměřuje a vybírá spotřební daně z výrobků, které podléhají spotřební dani. K tomu dochází bez ohledu na skutečnost, zda je toto zboží předmětem dovozu nebo vývozu

⁸ ŠENOVSKEÝ, M., ADAMEC, V., HANUŠKA, Z. Integrovaný záchranný systém. 2. vyd. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2007. 157 s. ISBN 978-80-7385-007-4.

⁹ Celní správa ČR [online]. Generální ředitelství cel. ©2022 [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: <http://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Stranky/celni-sprava.aspx>

v rámci obchodu se členskými zeměmi Evropské unie, obchodu se zeměmi nacházejícími se mimo Evropskou unii či jsou předmětem tuzemské výroby a spotřeby. Celní správa má také kontrolní oprávnění v rámci nákladní silniční dopravy (např. vážení nákladních vozidel či kontrola dodržování povinných přestávek), v oblasti zahraničního obchodu s vojenským materiálem, v oblasti obchodu s chráněnými druhy fauny a flóry, v oblasti nakládání s odpady či nelegální zaměstnanosti cizinců.

V oblasti zajištění ochrany trhu a bezpečnosti mezinárodního obchodu je důležitá spolupráce obou stran jednotlivých celních správ. Dle uzavřených mezinárodních smluv dochází k potřebné výměně informací, k předávání dokumentů či k vzájemné pomoci při provádění šetření v oblasti porušování celních předpisů. V případech, kdy došlo k porušení celních a daňových předpisů v souvislosti s dovozem, vývozem či tranzitem zboží, se zaměří Celní správa ČR na oblast pátrání a odhalování těchto případů. Nejčastěji jde o elektroniku, textilní zboží a motorová vozidla. Dále se celní správa zabývá odhalováním a šetřením trestné činnosti, zejména pokud jde o boj proti drogám, v čem dosahuje velmi skvělých výsledků. V této oblasti je hodnocena jako skutečně spolehlivý, zodpovědný a spolupracující partner.¹⁰

Mobilní skupiny neboli skupiny mobilního dohledu představují operativní článek pro přímý výkon kontrolních činností Celní správy ČR. Za pomoci motorizovaných a pochůzkových hlídek provádí celní správa kontrolu nad zbožím, které podléhá celnímu dohledu. Dále provádí kontrolu přeprav vybraných výrobků (např. lihoviny, tabákové výrobky), kontrolu v silniční, železniční, letecké a vodní dopravě, a to na celém území ČR. Na pozemních komunikacích skupiny mobilního dohledu sledují vozidla za účelem kontroly nákladových prostor, dokumentů a dokladů, které se vztahují k přepravovanému zboží. Rovněž tyto mobilní skupiny zjišťují určenou trasu a lhůtu pro provádění jednotlivých přeprav.¹¹

S Celní správou se lze setkat také při kontrolním vážení a měření jízdních souprav či kontrole dálničních známek. Celní správa patří také mezi ostatní složky IZS,

¹⁰ KOVÁRNÍK, L. Mimoresortní bezpečnostní služby. 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2008.

¹¹ Mobilní skupiny [online]. Generální ředitelství cel. ©2022[cit. 2022-01-06]. Dostupné z: <http://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/nase-ukoly/Stranky/mobilniskupiny.aspx>

kde spolupůsobí při řešení mimořádných událostí se záchrannými a bezpečnostními sbory. Jako příklad její pomoci v IZS lze uvést využití jejich příslušníků při povodních.¹²

Celní správa ČR spadá pod Ministerstvo financí. Pokud jde o organizaci Celní správy ČR, tak tato je tvořena Generálním ředitelstvím cel, celním ředitelstvím a celními úřady. Generální ředitelství cel je správním úřadem pro oblast celnictví s celostátní působností. Generální ředitelství cel řídí celní ředitelství, které je složeno z osmi správních úřadů pro oblast celnictví s územní působností, jež řídí jednotlivé celní úřady ve svém obvodu. Jednotlivé územní působnosti pak určuje příloha zákona č. 158/2004Sb., o Celní správě ČR. Orgány celní správy disponují postavením policejního orgánu, tedy orgánu činného v trestním řízení, a to v tom případě, kdy se trestní řízení týká oblasti působnosti celní správy (např. cla, daně apod.).¹³

2.6 Bezpečnostní informační služba

Dále je třeba zmínit BIS, což je ozbrojená zpravodajská služba ČR. Zákon č. 154/1994 Sb., o BIS upravuje postavení příslušníků a specifické prostředky získávání informací a evidence vedené BIS.¹⁴

V ČR působí tři zpravodajské služby:

- BIS,
- Úřad pro zahraniční styky a informace,
- Vojenské zpravodajství.¹⁵

¹² Mobilní skupiny [online]. Generální ředitelství cel. ©2022[cit. 2022-01-06].

Dostupné z: <http://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/nase-ukoly/Stranky/mobilniskupiny.aspx>

¹³ KOVÁRNÍK, L. Mimoresortní bezpečnostní služby. 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2008.

¹⁴ Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, v platném znění.

¹⁵ Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, v platném znění.

3 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, JEJÍ STRUKTURA A MANAGEMENT

Jak již bylo uvedeno, Vězeňská služba ČR je ozbrojený bezpečnostní sbor. Její existenci a činnost upravuje zákon č. 555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční stráž. Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, který je podřízen Ministerstvu spravedlnosti a řízena generálním ředitelem. Vězeňská služba se dělí na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská služba zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.¹⁶

Ke zřízení Vězeňské služby ČR došlo zákonem ČNR č. 555 z roku 1992. Tímto navázala vězeňská služba na svého předchůdce, a to Sbor nápravné výchovy. Vězeňská služba spadá do resortu ministra spravedlnosti. Přímou ji řídí generální ředitel, jehož sídlo je v Praze. Vězeňská služba slouží dle zákona k zajištění výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Kromě toho zajišťuje také ochranu, pořádek a bezpečnost při výkonu a správě soudnictví. Momentálně se u nás nachází 35 věznic, přičemž je z toho 10 vazebních věznic a 2 jsou detenčními ústavy.¹⁷ Rozdělovaly se na 4 základní typy podle úrovně zabezpečení: věznice s dohledem, věznice s dozorem, věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. Ovšem po nabití účinnosti zákona č. 58/2017 Sb. dne 1.10.2017 se věznice člení pouze na dva typy a to:

- Věznice s ostrahou
- Věznice se zvýšenou ostrahou

Věznice s ostrahou se dále člení podle stupně zabezpečení na oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, se středním stupněm zabezpečení nebo s vysokým stupněm zabezpečení. Odsouzení jsou do těchto oddělení umísťováni podle míry rizika, kterou vyhodnotí odborná komise, která je složena z vedoucích oddělení výkonu trestu nebo oddělení výkonu vazby a trestu anebo ředitelem věznice pověřeného zaměstnance tohoto oddělení,

¹⁶ O nás. Vězeňská služba ČR, 2022. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zakladni-udaje>. Cit. 2021-12-08

¹⁷ od ledna 2022 dojde ke zřízení ústavu pro výkon zabezpečovací věznice také v Praze Na Pankráci

a dále z psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka, vychovatele a popřípadě dalších zaměstnanců Vězeňské služby určených ředitelem věznice. O umístění do některého z oddělení věznice s ostrahou rozhoduje ředitel věznice, ve které je odsouzený umístěn. Při svém rozhodování přihlédne k doporučení odborné komise; rozhodne-li odchylně od jejího doporučení, tento postup odůvodní a o rozhodnutí informuje Ministerstvo spravedlnosti.¹⁸

Oblast vězeňství spadá pod ministerstvo spravedlnosti. Ministerstvo realizuje především kontrolní činnost. Ministerstvem je prováděna především kontrola dodržování právních předpisů a vnitřních předpisů, které upravují *„povinnosti příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby při zacházení s obviněnými a odsouzenými a s chovanci ve výkonu zabezpečovací detence a při rozhodování o umístění odsouzeného do některého z oddělení věznice s ostrahou“*.¹⁹

Centrální správa věznic je zajištěna generálním ředitelstvím – v čele Vězeňské služby ČR tedy stojí generální ředitel. Ten činí za Vězeňskou službu veškeré právní úkoly. Jednotliví ředitelé věznic, vazebních věznic a organizačních jednotek Vězeňské služby jsou pak dle zákona oprávněni jednat a činit právní úkony za Vězeňskou službu ve všech věcech, pochopitelně kromě těch, které patří do pravomoci generálního ředitele nebo ministra spravedlnosti.²⁰

Jednotlivé úkoly vězeňské služby, které budou uvedeny v následující kapitole, pak zajišťují vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba, Akademie Vězeňské služby a pověřené orgány Vězeňské služby.²¹ Vězeňská stráž a justiční stráž jsou pak ozbrojenými složkami.

Vězeňská stráž střeží, předvádí a eskortuje osoby nacházející se ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody. Dále eskortuje tyto osoby do výkonu ústavní či ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení či zabezpečovací detence a plní další úkoly dle zákona.

¹⁸ zákon č. 169/1999 Sb., Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

¹⁹ ust. §4b zákona č. 555/1992 Sb., zákona o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky

²⁰ ust. §4 zákona č. 555/1992 Sb., zákona o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky

²¹ zákon č. 555/1992 Sb., zákon o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky

Justiční stráž slouží k zajištění pořádku a bezpečnosti v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva.²²

Jak již bylo uvedeno, Vězeňská služba ČR představuje správní úřad, který má třístupňovou organizační strukturu. Vedení a řízení Vězeňské služby ČR je zajišťováno Generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR²³. Zde se nachází top management vězeňské služby, tedy generální ředitel, 1. náměstek generálního ředitele, ekonomický náměstek, náměstek generálního ředitele a ředitel kanceláře generálního ředitele. Střední management je pak tvořen řediteli jednotlivých odborů Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR a řediteli jednotlivých věznic, vazebních věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence.

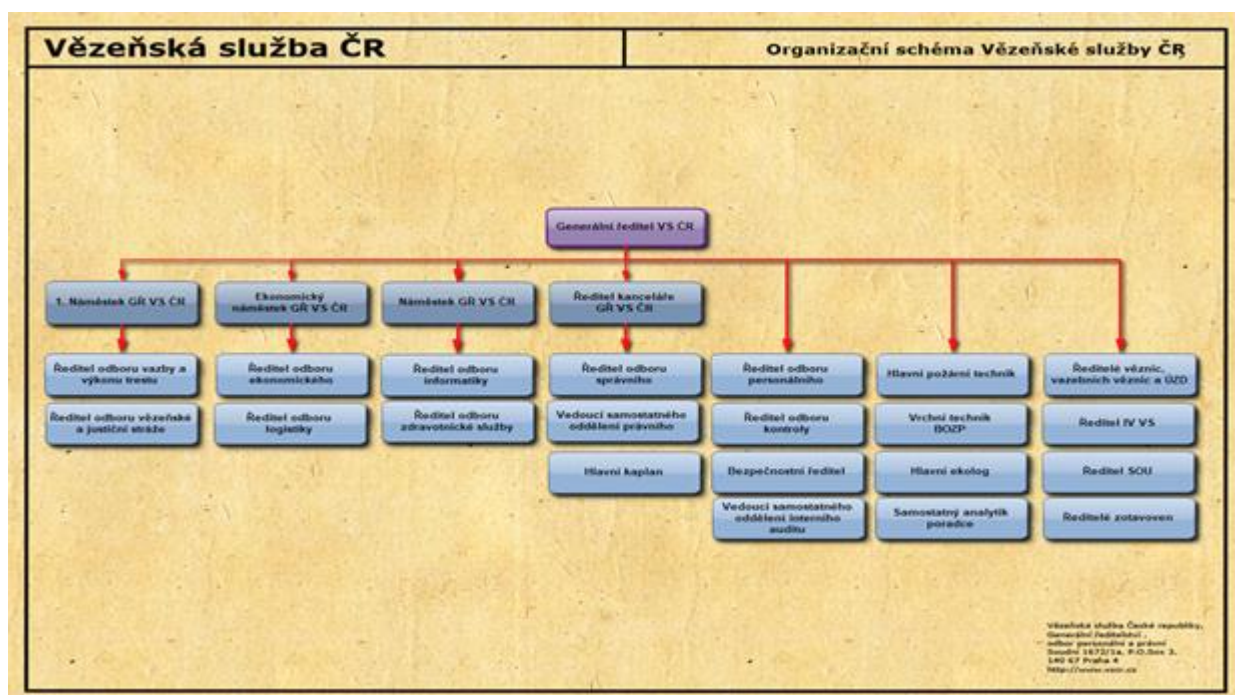
Poslední úroveň organizační struktury Vězeňské služby ČR představují jednotlivé věznice, vazební věznice a ústavy pro výkon zabezpečovací detence, jež mají vytvořeno vlastní organizační schéma. Přesto však podléhají centrálnímu řízení a nepředstavují samostatné jednotky. Všechny tyto věznice jsou pro přehlednost zahrnuty v organizační struktuře Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR (obrázek č. 1) pod jedním odkazem.

Management věznic představují vedoucí pracovníci 37 věznic, vazebních věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence. K 1. 1. 2021 činil celkový počet pracovníků základního managementu 392 zaměstnanců.

²² ust. § 3 zákona č. 555/1992 Sb., zákona o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

²³ *Organizační struktura VS ČR*. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky [online], 2022, [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/organizacni-struktura-2/>.

Obrázek č. 1 Organizační schéma GR VS



Zdroj:www.vscr.cz,2022

Organizační schéma jednotlivých věznic je obdobné – tvoří je vedoucí jednotlivých oddělení a referátů. 1. zástupce ředitele a zástupce ředitele, což je střední management. Dále jsou zde pak vedoucí jednotlivých oddělení – např. vedoucí výkonu trestu, vedoucí vazby, vedoucí ústavu pro výkon zabezpečovací detence apod.²⁴

3.1 Předpisy

Pro české vězeňství jsou základní následující předpisy:

- Zákon č. 555/1992 Sb., zákon o Vězeňské službě a justiční stráž ČR,
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád),
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby,
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody,

²⁴ Organizační struktura VS ČR. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky [online]. c 2022, [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/organizacni-struktura-2/>.

- zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně souvisejících zákonů,
- vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby,
- vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobod.

4 ÚKOLY VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR

Úkoly Vězeňské služby ČR definuje přímo zákon, který se vězeňskou službou zabývá, a to již zmiňovaný zákon č. 555/1992 Sb., zákon o Vězeňské službě a justiční stráží ČR, a to konkrétně v § 2 odst. 1.

Vězeňská služba:

- spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- spravuje a střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence,
- střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody a eskortuje tyto osoby do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence, a to bezprostředně po ukončení výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody,
- soustavně působí prostřednictvím programů zacházení na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a podobně také na některé skupiny osob ve výkonu vazby za účelem vytvoření předpokladů pro vedení jejich řádného způsobu života po propuštění,
- provádí výzkum v oboru penologie a jeho výsledky pak následně využívá pro potřeby realizace výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu činnosti a pravomoci soudů a státních zastupitelství,²⁵
- vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob nacházejících se ve výkonu vazby, ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu zabezpečovací detence,
- provozuje vlastní hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob nacházejících ve výkonu trestu odnětí svobody, popř. i osob ve výkonu vazby,

²⁵ § 2 odst. 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

- vede evidenci osob nacházejících se ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na celém území ČR,
- plní úkoly vyplývající pro Vězeňskou službu z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament a kterými je ČR vázána,²⁶
- zabezpečuje vzdělávání svých příslušníků a občanských zaměstnanců, jež provádí Akademie Vězeňské služby,
- zajišťuje vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, jež realizuje Střední odborné učiliště,
- osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby poskytuje zdravotní služby ve svých zdravotnických zařízeních, a pokud je to potřebné, zabezpečuje Vězeňská služba také zdravotní služby u poskytovatelů zdravotních služeb nacházejících se mimo věznici,²⁷
- poskytuje nebo zajišťuje odbornou péči osobám s adiktologickou poruchou, jež se nacházejí ve výkonu vazby, ve výkonu trestu odnětí svobody nebo v zabezpečovací detenci,
- zabezpečuje zdravotní služby u mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb dětem, které má ve výkonu vazby či trestu jejich matka u sebe, rovněž za tím účelem zajišťuje jejich převoz k mimovězeňským poskytovatelům zdravotních služeb,
- v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem vězeňská služba objasňuje a proěřuje vlastními pověřenými orgány trestné činy osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence,
- ve spolupráci s GIBS se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců zaměstnaných ve Vězeňské službě, které byly spáchané při výkonu služby či při plnění jejich pracovních úkolů,
- kromě výše uvedeného plní vězeňská služba také další úkoly dle zvláštních právních předpisů.²⁸

²⁶ § 2 odst. 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky

²⁷ § 2 odst. 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky

²⁸ § 2 odst. 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky

Cíle a poslání vězeňské služby:

- zajištění výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- zajištění pořádku a bezpečnosti v budovách soudů, ministerstva spravedlnosti a státních zastupitelství,
- správa detenčních zařízení,
- zajištění eskort vězňů.²⁹

²⁹ zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

5 OPRÁVNĚNÍ A POVINNOSTI PŘÍSLUŠNÍKŮ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY

Před samotným výčtem oprávnění a povinností příslušníků Vězeňské služby ČR nejprve pohlédneme na to, co je nutné splnit vůbec pro přijetí k vězeňské službě. Je pochopitelně nutné splnit, jako v každém jiném povolání, podmínky přijetí, které si zaměstnavatel definuje. Pochopitelně u státní organizace a ozbrojeného bezpečnostního sboru jsou tyto podmínky přesně definované a specifické.

V prvé řadě je nutné, aby uchazeč o zaměstnání doručil svou písemnou žádost o přijetí do služebního poměru k Vězeňské službě ČR prostřednictvím personálního pracoviště příslušné organizační jednotky (věznice). Žádost musí být doplněna o životopis.

K tomuto jsou definovány podmínky pro přijetí:

- občanství České republiky,
- věk nad 18 let,
- bezúhonnost,
- minimálně střední vzdělání nebo střední s výučním listem,
- fyzická, zdravotní a osobnostní způsobilost k výkonu služby – tato se ověřuje průběhu přijímacího řízení. Jde o testy tělesné zdatnosti, zdravotní způsobilosti a osobnostní způsobilosti, což se ověřuje psychologickým vyšetřením.³⁰

Služební poměr vzniká dnem, který je uvedený v rozhodnutí služebního funkcionáře s personální pravomocí. Tímto dnem je příslušník k určenému datu stanoven na dané služební místo. Služební poměr je s nově nastupujícím příslušníkem uzavírán na dobu určitou v trvání 3 let. Do služebního poměru na dobu neurčitou se zařadí příslušník dnem, který následuje po uplynutí služebního poměru na dobu určitou v případě, že úspěšně vykonal služební zkoušku a dosahuje dle závěru služebního hodnocení ve výkonu služby alespoň dobrých výsledků.³¹

³⁰ Podmínky pro přijetí do služebního poměru. VSČR, 2022. [online] Dostupné na WWW: <http://vscr.cz/uplatneni-ve-vs/sluzebni-pomer-k-vezenske-sluzby-ceske-republiky/httpvscr-czuplatneni-ve-vssluzebni-pomer-k-vezenske-sluzby-ceske-republikypodminky-pro-prijeti-do-sluzebniho-pomeru/>. Cit. 2021-12-25

³¹ Služební poměr. Vězeňská služba České republiky, 2022. [online] Dostupné na WWW: <https://www.vscr.cz/sekce/sluzebni-pomer-prislusnika-vs-cr>. Cit. 2021-12-05

Před nástupem do služebního poměru je třeba, aby příslušník složil slib, který zní následovně: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že při výkonu služby budu nestranný a budu důsledně dodržovat právní a služební předpisy, plnit rozkazy svých nadřízených a nikdy nezneužiji svého služebního postavení. Budu se vždy a všude chovat tak, abych svým jednáním neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru. Služební povinnosti budu plnit řádně a svědomitě a nebudu váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit i vlastní život.*“

Služební slib se považuje za složený, pokud jej uchazeč stvrdí svým podpisem. V případě, že uchazeč služební slib odmítne složit anebo jej složí s výhradami, jeho služební poměr nevznikne.

Nově přijatí příslušníci jsou po přijetí do služebního poměru k Vězeňské službě ČR vysláni k absolvování základní odborné přípravy, která trvá 3 měsíce a je zajišťována Akademií Vězeňské služby ČR ve Stráži pod Ralskem.³²

Pokud jde o odměňování příslušníků Vězeňské služby, tak to je upraveno zákonem o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, nařízením vlády a příslušným nařízením generálního ředitele Vězeňské služby ČR. Služební příjem je složen ze základního tarifu, ze zvláštního přípravku, osobního příplatku a odměny.³³

Příslušník je při přijetí do služebního poměru ustanoven na služební místo strážný nebo dozorce, pro které je stanovena služební hodnost *vrchní referent*. Postup obsazování služebních míst v rámci výkonu služby je upraven zákonem.

5.1 Oprávnění a povinnosti příslušníků

Oprávnění a povinnosti příslušníků Vězeňské služby definuje zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži ČR v Hlavě druhé v ustanoveních § 5 a následujících.

³² Služební poměr. Vězeňská služba České republiky, 2022. [online] Dostupné na WWW: <https://www.vscr.cz/sekce/sluzebni-pomer-prislusnika-vs-cr>. Cit. 2021-12-05

³³ Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů

Mezi oprávnění příslušníků Vězeňské služby patří:

- *Požadování vysvětlení* – oprávnění požadovat vysvětlení od všech osob, jež mohou jakkoli přispět k objasnění skutečností, které jsou důležité pro odhalení trestného činu či kázeňského přestupku spáchaného pachatelem během výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody nebo výkonu zabezpečovací detence.
- *Osobní prohlídka a jiné podobné úkony* – příslušník je oprávněn provádět osobní prohlídku, prohlídku těla, prohlídku věcí, nařídít provedení lékařské prohlídky, pořizovat obrazové záznamy apod.³⁴
- *Odnětí věci* – jedná se o odnětí věci, kterou má obviněný, odsouzený nebo chovanec neoprávněně u sebe.
- *Prokázání totožnosti pověřenému orgánu* – v případě podezření ze spáchání přestupku či trestného činu, při podání vysvětlení apod. Toto prokázání totožnosti je oprávněn požadovat pověřené orgán Vězeňské služby.
- *Vyžadování pomoci* - „pověřený orgán Vězeňské služby je v rozsahu potřebném pro splnění konkrétního úkolu v rámci prováděného šetření a opatření oprávněn požadovat od orgánů veřejné správy, jakož i od právnických a fyzických osob věcnou a osobní pomoc, zejména potřebné podklady a informace včetně osobních údajů.“³⁵
- *Použití operativně pátracích prostředků, podpůrných operativně pátracích prostředků a podmínek pro jejich používání.*
- *Pronásledování a pátrání po prchajících osobách* z výkonu vazby, z výkonu trestu odnětí svobody či z výkonu zabezpečovací detence.
- *Pořizování záznamů.*
- *Použití donucovacích prostředků* – pro účelem zajištění pořádku a bezpečnosti při plnění svých úkolů proti osobám, jež ohrožují život nebo zdraví nebo poškozují majetek. Mezi donucovací prostředky patří např. hmaty, chvaty, předváděcí řetízky, pouta, obušek, vodní stříkač, služební pes, obušek či jiný úderný prostředek, varovný výstřel, vytlačování štítem, vytlačování vozidlem a další.³⁶ Donucovací prostředek je použit vždy podle konkrétní situace

³⁴ § 11 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

³⁵ § 13b zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

³⁶ § 17 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

a dle rozhodnutí příslušníka, přičemž se vždy dbá na to, aby bylo použití donucovacího prostředku vždy přiměřené účelu zákroku a aby nebyla způsobena nepřiměřená újma.

- *Použití střelné zbraně* – toto pouze výjimečně, např. v případě nutné obrany, k odvrácení nebezpečného útoku nebo k zneškodnění zvířete, které ohrožuje život.³⁷

³⁷ § 18 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

6 KATEGORIZACE TUZEMSKÝCH VĚZNIC

V ČR se nachází celkem 35 věznic, přičemž z toho se jedná o 10 vazebních věznic a 3 ústavy pro výkon zabezpečovací detence (Praha, Brno a Opava).³⁸

Obrázek č. 2 Věznice v České republice



Zdroj: Vězeňská služba, ČR, 2022.

6.1 Vazební věznice

Vazební věznice je institutem, který představuje jedno z opatření, které slouží pro omezení pohybu obviněného na svobodě tak, aby svými činy nemohl mařit účel trestního řízení. Použití tohoto institutu by mělo být až tím posledním prostředkem, který se užije pro zajištění osoby obviněného, u kterého je podezření, že by mohl uprchnout či se někde skrývat, že by mohl působit na dosud nevyslechnuté svědky, či že by dokončil nebo opakoval svou trestnou činnost, pro kterou je stíhán. Podle důvodů udělení vazby dělíme vazbu na koluzní, útekovou a předstižnou.³⁹

³⁸ Od poloviny ledna 2022 zřízen další ústav pro výkon zabezpečovací detence v Praze, do ledna 2022 pouze Opava a Brno

³⁹ § 1 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

6.2 Věznice

Věznice představuje nápravné zařízení, je zodpovídá za ochranu společnosti a za působení na osoby, které byly odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody ve vězení. „Účelem výkonu trestu odnětí svobody je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.“⁴⁰ Za účelem nápravy pachatelů trestné činnosti využívá různé programů a aktivity, čímž chce dosáhnout jejich převýchovy a současně je připravit na jejich návrat do života. Vězněné osoby věznice rovněž zaměstnává, čímž zajišťuje provoz své hospodářské činnosti a vzdělává je. Působí na vězněné osoby nabídkou aktivit a programů zacházení za účelem jejich resocializace. Od roku 2017 existují dva typy věznic, a to s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.⁴¹

6.3 Zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence představuje specializovaný ústav, který je aktuálně zřízen v Brně a v Opavě, přičemž od 17. ledna 2022 je nový ústav zabezpečovací detence ve Věznici v Praze na Pankráci. Do výkonu tohoto zařízení se umísťují osoby na základě soudního nařízení. Úkolem zabezpečovací detence je působit na chování osob zde umístěných. Jedná se o jedince, u nichž je prognóza resocializace spíše nepříznivá. Osoby umísťované do tohoto ústavu se dělí na těchto skupin – osoby s poruchami osobnosti, psychotiky, sexuální devianty a mentálně retardované.⁴² Léčení se zde ukládá s neurčitou délkou trvání, jelikož výkon ústavu se vymezuje především na zajištění ochrany společnosti, pro kterou je takový člověk velmi nebezpečný. Na výchově a zacházení s osobami v léčení se podílí tým odborníků, který je složen z psychiatrů, psychologů, praktického lékaře,

⁴⁰ Zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

⁴¹ Před přijetím novelizovaného zákona existovaly tyto typy věznic – s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou

⁴² Zabezpečovací detence. Vězeňská služba ČR, 2022. [online] Dostupné na WWW: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-a-upvzd-opava/sekce/zabezpecovaci-detence-1>. Cit. 2021-12-08

speciálních pedagogů, vychovatelů – terapeutů, vychovatelů, sociálních pracovníků, zdravotnických pracovníků a právníka.⁴³

⁴³ Zabezpečovací detence. Vězeňská služba ČR, 2022. [online] Dostupné na WWW: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-a-upvzd-opava/sekce/zabezpecovaci-detence-1>. Cit. 2021-12-08

7 PŘÍPADOVÁ STUDIE

V rámci případové studie této práce se budeme zabývat bezpečnostními riziky ve věznicích v ČR, radikalizací, extremismem či užíváním drog.

7.1 Vnitřní bezpečnost ve věznicích

Vnitřní bezpečnost představuje součást širokého rámce bezpečnostního systému, který obsahuje technické a organizační opatření, které zamezují vzniku mimořádné situace uvnitř areálu věznice. Mezi technické prvky, jež slouží k zajištění vnitřní bezpečnosti, lze zařadit různá detekční zařízení (např. rentgenové systémy či tepové senzory), prvky vnitřní komunikace, signalizační prvky a mnohé další. Kromě těchto technických prvků se jedná o uplatňování zásad dynamické bezpečnosti prostřednictvím činnosti vězeňské stráže.

Bezpečnosti se věnuje mimo jiné Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2025, kde je bezpečnost základní součástí této koncepce. Zde se „hovoří“ o tom, že na zajištění bezpečnosti se podílí nejrůznější skupiny jejích zaměstnanců, a to ne pouze vězeňská stráž, která odpovídá jednak za tzv. vnější bezpečnost, ale rovněž střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby. Kromě vězeňské stráže má vliv na bezpečnost také celý odborný aparát věznic, který se skládá převážně z civilních zaměstnanců, jež tráví s vězněnými osobami veškerý pracovní čas a prostřednictvím programů zacházení na ně soustavně působí. „Činnost odborného aparátu i v naprosto nevyhovujících podmínkách českého vězeňství může alespoň do jisté míry ovlivňovat vnitřní atmosféru ve věznicích s logickým dopadem na tzv. vnitřní bezpečnost.“

Hlavním problémem českého vězeňství v oblasti vnitřní bezpečnosti je dlouhodobá přeplněnost věznic. Dále se jedná o problematiku hromadných nepokojů a hladovek. Vězeňská stráž se každoročně potýká s řadou rozdílně závažných vzpour vězňů, a to od pasivního odmítání stravy, vyhazování a ničení vybavení cel až po násilný odpor vůči vězeňskému režimu, který má mnohdy charakter vězeňské vzpoury. Dalším bezpečnostním problémem je prizonizace, což je penologicko-psychologický pojem vyjadřující adaptaci vězně na podmínky života ve vězení, v jejímž důsledku dochází ke snížení pravděpodobnosti úspěšné reintegrace vězně do majoritní společnosti.

Pokud jde o bezpečnostní situaci v českých věznicích, tak tuto je možné dle Koncepce českého vězeňství do roku 2025 je z dlouhodobého hlediska považovat za docela stabilizovanou. Úroveň bezpečnosti je v jednotlivých věznicích různá, obdobně jako je různá úroveň technického vybavení a stavební dispozice těchto zařízení. Některé organizační jednotky vězeňské služby jsou ve svém vybavení značně stavebně i technicky zastaralé. Několik desítek let stará střežící zařízení jsou v mnoha případech na hranici své životnosti. Také stav některých budov, ohradních zdí, vnitřních a vnějších oplocení a vstupních objektů jsou v současné době a při moderních trendech nevyhovující. Značně nevyhovující jsou také vězeňská operační střediska či kamerové systémy bez možnosti záznamu. V některých věznicích nejsou operační střediska schopna zajistit monitoring činnosti na jednotlivých oddílech a ústředny, do nichž jsou svedeny smyčky tísňových hlásičů, nedisponují dostatečnou kapacitou a často jsou propojené tak, že při mimořádné události a při použití tísňového hlásiče není operátor vůbec schopen správného vyhodnocení situace a vyslání zasahujících příslušníků na přesně určené místo. Navíc se stále při zajišťování bezpečnosti nedaří zajistit ekonomicky efektivnější střežení objektů, zejména pokud jde o věznice a detenční ústavy. Stále je u nás běžné používat pro ostrahu objektů zastaralou techniku, jenž je často již daleko za hranicí své životnosti.

Ačkoli má vězeňská služba velmi zastaralá střežící zařízení a operační střediska a často nevyhovující výstroj a výzbroj, nedostatek balistických vest a přileb a další, tak bezpečnost jejích objektů je účinně zabezpečena.⁴⁴

Vězeňská služba ČR nemá bohužel vypracovaný žádný ucelený materiál pro analýzu hrozeb a rizik či nějakou koncepci bezpečnosti. Problém bezpečnosti však upravují různé interní předpisy na úrovni Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, či dokumenty jednotlivých věznic.

7.2 Definice a klasifikace nebezpečných osob ve věznicích

Nebezpeční vězni se odlišují od „normální“ vězeňské populace v řadě oblastí, byť to bývá někdy problémem přesně definovat přes velkou heterogenitu vězněných osob. Jedná se

⁴⁴ Koncepce českého vězeňství do roku 2025. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce-vezenstvi-cr-2016-2025.pdf. Cit. 2022-01-21

o problémové, obtížné, konfliktní, narušující pořádek, nebezpečné a rizikové vězně. V naší vězeňské populaci se jedná, pokud jde o jejich počet, spíše o malou skupinu, přesto nelze tedy osoby podceňovat, neboť jejich chování je nejen soustavné, ale také velmi zátěžové pro vězeňský personál.

„Vězněné osoby, které působí problémy, spory a konflikty trvale, mohou být osoby, které se dopustily násilí vůči zaměstnancům věznice nebo vůči spoluvězňům, mohou to být i dealeri drog ve vězení. Jde o osoby, které se ve vězeňském prostředí dopouští výtržností, narušují chod věznice, realizují násilné incidenty, ale také o jedince, kteří spoluvězně k takovému jednání povzbuzují, nebo o vězně, u kterých byla zjištěna nějaká – forenzně nevýznamná – duševní porucha (např. jedinci s kverulatorními rysy, s psychopatickou/disociální strukturou osobnosti, nebo osoby s abúzem psychotropních látek). Není neobvyklé, že jsou výřeční, pohotoví, bystří a schopni prohlédnout situaci. Bývají agresivní a násilníci, v jejich slovníku bývají frekventovaná slova, jako jsou „čest“ a „spravedlnost“, zatímco jejich chování je v krajních případech značně impulzivní a destruktivní. Nevěří autoritám, které je omezují, a vůbec vyvolání trvalejší důvěry v kohokoli je u nich extrémně obtížné.“⁴⁵

7.3 Základní hrozby ve věznicích

Mezi základní hrozby v českých věznicích patří:

- Vězeňství neplní účel výkonu trestu odnětí svobody a dochází k časté recidivě propuštěných a k prizonizaci.
- Existence vzpour a útěků vězněných osob, čímž dochází k přímému ohrožení zaměstnanců Vězeňské služby ČR, státu a jeho obyvatel.
- Řízení organizovaného zločinu z prostředí věznice – např. prostřednictvím nelegálně držených mobilních telefonů ve věznici, vlivem tranzitu zpráv za pomoci vězeňské služby či advokátů a jiné možnosti komunikace.
- Zrození politické a náboženské radikalizace – po propuštění hrozí páchání teroristických útoků jakožto odplata za uvěznění.

⁴⁵ BLATNÍKOVÁ, Š. Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. S.24

- Potlačování práv člověka díky uvěznění – např. rasismus, šikana, ponižování jedince při výkonu trestu odnětí svobody.

7.4 Násilí ve věznicích

Násilí ve věznici je problematickým a obtížně uchopitelným fenoménem především z toho důvodu, že je pevnou součástí subkulturního systému norem, a rovněž z toho důvodu, že k němu dochází zcela skrytě. V rámci této podkapitoly pohlédneme na interpersonální násilí.

7.5 Interpersonální násilí

Interpersonální násilí ve vězeňském prostředí se dělí dle povahy vztahu mezi pachatelem a obětí na násilí páchané vězni mezi sebou, na násilí vězně na vězeňský personál a na násilí vězeňského personálu vůči vězni.

Interpersonální násilí pak může mít různou formu či projev, např. fyzické, psychické či ekonomické násilí. V trestněprávní úpravě může mít interpersonální násilí podobu trestných činů, jako je vražda, zabití, znásilnění, loupež, vydírání, ublížení na zdraví a další.

Násilí odsouzených směrem k zaměstnancům vězeňské služby je v českých věznicích vyhodnocováno dokonce jako mimořádná událost.

Násilí ve specifickém prostředí, kterým je výkon trestu a vazby, vykazuje řadu podob, forem a specifík. Do určité míry se může jednat o součást seberealizačních strategií a do určité míry je toto skutečně nevyhnutelné pro dodržení standardů bezpečnosti. Jednou z možností, jak lze na projevy násilí ve vězeňském prostředí pohlížet, je rozlišování interpersonálního a kolektivního násilí. Lze říci, že projevy kolektivního násilí, které se objeví obvykle ve formě nepokojů nebo vzpour, narušují normální chod a sociální zákonitosti konkrétní instituce. Oproti tomu nenarušuje interpersonální násilí fungování věznice jakožto organizace, ale dochází k němu v rámci každodenního vězeňského života. Jak již bylo uvedeno, jedná se o násilné jednání osob nacházejících se ve výkonu trestu a vazby mezi sebou navzájem, o násilí vězněných osob, jež je směřované proti příslušníkům a občanským zaměstnancům vězeňské služby,

popřípadě má podobu nepřiměřeného násilí personálu vůči vězněné osobě. Formy násilí mívají podobu šikany, ekonomického pronásledování, psychického vydírání, fyzického či sexuálního útoku. Dále do této oblasti spadá automutilace, tedy sebepoškozování či suicidia vězněných osob.

S tématem vězeňského násilí se pojí řada různých aspektů, které spoluurčují kvalitu určitého jevu. Ať už se jedná o problematiku samotné vězeňské subkultury, jež přiřazuje vězňům určité role, či skutečnost, že k násilí dochází skrytě (vysoká míra latence).⁴⁶

7.6 Pachatelé násilí v interních přepisech vězeňské služby

Oproti obecně závazným právním předpisům, které upravují výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, se interní předpisy vězeňské služby věnují problematice předcházení a řešení násilného chování vězněných osob mnohem více podrobněji a specifitěji – přímo pro oblast násilí konkretizují ustanovení obecně závazných předpisů vydaných v této oblasti.

Jde především o tyto interní předpisy vězeňské služby:

- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 12/2012, o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci („NGŘ č. 12/2012“),
- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 4/2015, o postupu vazebních věznic, věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence při vzniku nepokojů nebo jiných hromadných nezákonných vystoupení osob ve výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody a osob ve výkonu zabezpečovací detence o organizaci a provádění služebních zákroků pod jednotným velením, o výstroji a výzbroji příslušníků provádějících služební zákrok pod jednotným velením a eskorty nebezpečných osob („NGŘ č. 4/2015“);

Prevence násilí ve věznicích má své hranice, jež jednotlivé věznice mohou pouze těžko překonat za použití pouze vlastních prostředků. Možnosti preventivních opatření

⁴⁶ BLATNÍKOVÁ, Š. Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. s.79

se v rozhodující míře odvíjí od určených rámcových podmínek, které si věznice nemohou samy určit a stanovit.

Mezi „Vytypované osoby“ (viz NGR č. 12/2012) patří tyto osoby:

- možný pachatel násilí (MPN),
- možný objekt násilí (MON),
- osoby s výrazně sníženou tělesnou hmotností (STH),
- osoby se zjevně nízkou mentální úrovní (NMU),
- další vytypované osoby charakteristické výkonem profese (DVO-P).

Seznam vytypovaných osob lze tedy chápat jako nástroj pro předcházení, zabraňování a odhalování násilí mezi vězněnými osobami. Zatímco u kategorií MPN a MON je zcela zřejmé rozdělení rolí v potenciálním násilném incidentu, vězněné osoby z ostatních kategorií představují s ohledem na své charakteristiky spíše zvýšené riziko jako případní pachatelé násilí, ale také jako jeho případné oběti, i když je zde předpoklad, že výrazně snížená tělesná hmotnost, nízká mentální úroveň i další charakteristiky osob je předurčují spíše pro roli oběti násilí.

V třetí části NGR č. 12/2012 je upravena s ohledem na vztah k jednotlivým kategoriím seznamu vytypovaných osob řada opatření, jejichž účelem je přispět včasnému odhalování a zabraňování násilí mezi jednotlivými vězněnými osobami.

Mezi tato opatření patří:

- zrakové prohlídky prováděné za účelem zjištění, zda nenese vězněná osoba zjevné stopy fyzického násilí,
- mimořádné lékařské prohlídky prováděné za účelem zjištění případných stop fyzického násilí,
- zvláštní opatření a úkony (např. zvýšená kontrola na cele, zrakové či lékařské prohlídky), které jsou prováděné při výkonu vazby či při výkonu trestu odnětí svobody, nebo výkonu zabezpečovací detence,
- opatření a úkony realizované v souvislosti se zjištěným násilím mezi vězněnými osobami (poskytnutí první pomoci, lékařské a psychologické vyšetření,

postoupení věci příslušným orgánům, přemístění vězněné osoby v rámci věznice nebo přemístění do zcela jiné věznice).⁴⁷

K úpravě problematiky násilí ve vnitřních předpisech Vězeňské služby ČR je potřebné zmínit také nařízení generálního ředitele – NGR č. 4/2015, ve kterém je mimo jiné stanoven postup při vzniku a řešení nepokojů či jiných hromadných nezákonných vystoupení u vězněných osob. Toto nařízení upravuje nejen opatření, která mají těmto nepokojům předejít či zabránit, ale také postupy a úkony pro případ, kdy by k nepokojům skutečně došlo. Jedná se např. o služební zákrok, vyjednávání apod.

7.7 Výkon trestu velmi nebezpečných odsouzených

Výkon trestu velmi nebezpečných odsouzených upravuje nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR – NGR č. 66/2013. Toto se týká vězněných osob, u kterých je důvodný předpoklad, že jsou zvláště nebezpečné a mohly by ohrozit bezpečnost jiných osob. Účelem je zařazení těchto osob do oddělení se zesíleným zabezpečením tak, aby bylo stále dosahováno účelu výkonu trestu a došlo také k předcházení vzniku mimořádných událostí, ke kterým může ve výkonu trestu dojít. Ubytováním velmi nebezpečných odsouzených v oddělení se zesíleným zabezpečením se především sleduje zabránění opakovanému páchání trestné činnosti osob uvnitř věznic. Dále se jedná o zajištění bezpečnosti zaměstnanců vězeňské služby, ochrana ostatních odsouzených před nebezpečnými jedinci a eliminace negativního vlivu těchto vězňů na proces resocializace odsouzených, kteří jsou méně narušení.⁴⁸

7.8 Zneužívání omamných a psychotropních látek

Problematika drog ve vězení je zásadním rizikovým a bezpečnostním problémem a silně jsou spojeny s drogovou problematikou napříč celou naší společností. Je však zřejmé, že v českých věznicích je značné množství osob se závislostí na návykových látkách. Ve výkonu trestu se osoby závislé na návykových látkách rychle shromažďují do různých

⁴⁷ § 12–18 NGR č. 12/2012

⁴⁸ § 9 odst. 1 NGR č. 66/2013

neformálních skupin, v nichž se ve většině případech nachází více osob s drogovou minulostí na svobodě.

Zkušenosti s užíváním omamných a psychotropních látek jsou u odsouzených častější nežli u běžné populace, což přináší bezpečnostní rizika. Uživatelé omamných a psychotropních látek představují značnou část vězeňské populace. S ohledem na nelegálnost těchto látek je jejich cena podstatně vyšší, což s sebou přináší vysoké nároky na finanční zajištění. Z důvodu finančního zajištění pro získání drog se uživatelé dopouštějí páčání trestné činnosti a tímto chováním přispívají k mnohem vyššímu riziku uvěznění. Tato trestná činnost se spojuje jak se získáním finančních prostředků na získání drog, ale také s ohrožením veřejnosti pod vlivem drog či s nedovolenou výrobou a prodejem drog. Zatímco někteří odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody užívání omamných a psychotropních látek omezují či ukončují, jiní odsouzení s užíváním těchto látek ve věznicích začínají či nadále pokračují. S ohledem na to, že se odsouzení ve věznicích setkávají s řadou různých zdravotních problémů, které jsou spojeny s onemocněním krve (např. HIV, hepatitida C apod.), jsou tímto rizikovým chováním ohroženi v porovnání s běžnou populací mnohem více. Dále je patrné, že vězněné osoby, jež měly či mají zkušenost s užíváním drog, bývají více postiženi psychickým onemocněním než odsouzení, kteří tyto látky nikdy neužívali.

Užívání drog má bezpochyby značný vliv na psychiku každého vězně, který drogy užívá, ale také na celou vězeňskou drogovou subkulturu. Hlavními znaky pro užívání drog ve vězení jsou existence závislosti již v životě na svobodě, tlak ostatních vězněných osob, které užívají drogy, zkrácení času díky užívání návykových látek, útěk před každodenní realitou ve vězení, špatná přizpůsobivost jedince na vězeňské prostředí, snaha o zbavení se negativních myšlenek, apod. Typickým uživatelem drog je osoba kolem 30ti let, základní vzdělání, svobodný, nezaměstnaný, život ve městě, drogové trestné činy, majetkové trestné činy, vzděláním, počátek drogové kariéry okolo 19ti let.⁴⁹

Rozdělení vězněných osob podle jejich postoje k drogám ve vězení:

- Vězeň, který drogu neužíval na svobodě a nemíní ji užívat ani ve vězení.
- Vězeň, který užíval drogu na svobodě a chce užívat drogy i ve vězení.

⁴⁹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

- Vězeň, který má nařízenou ochrannou léčbu protitoxikomanickou.⁵⁰

Lze říci, že současná vězeňská drogová scéna je velmi alarmující a ve věznicích se nachází velké množství uživatelů návykových látek. Drogy představují nepřehlédnutelný patologický jevem ve věznicích ČR a staly se nedílnou součástí nedovolené činnosti mezi vězni, kde dochází také ke korupci a k obchodu s návykovými látkami. Podle odhadů je v našich věznicích přes 46 % drogově závislých. Vězeňská služba se velice snaží o zamezení pronikání návykových látek do českých věznic, především se však zaměřuje na omezení až dokonce zrušení přísunu drog k odsouzeným jedincům, čímž by se omezila potřebná dávka pro jedince, přičemž často vězeň ani svou slíbenou drogu nedostane. Tímto dochází u vězňů ke vzniku abstinčního syndromu, kdy jsou odsouzení pak podráždění, agresivní, ohrožují další vězně i personál věznice. Problémem je ve věznicích také prohlubování černého trhu s nelegálními látkami.⁵¹

V českých věznicích je průnik návykových látek běžnou záležitostí. Propašovat drogy do vězení není příliš těžké. Problémem je také skutečnost, že mnohdy donesou do vězení zakázané látky přímo zaměstnanci a vězňům je i přes přísné kontroly předají. Na tomto místě dochází k selhání lidského faktoru, což je těžko ovlivnitelné, i přes náročné výběrové řízení k vězeňské službě a přes aplikaci nejrozumnějších bezpečnostních předpisů, kterými jsou zaměstnanci povinni se řídit. Skutečnost je však taková, že návykové látky se do věznic dostávají zcela běžně a pravidelný přístup k drogám má 20-30 % vězněných osob.⁵²

7.9 Radikalizace a extremismus ve věznicích

Radikalismus bývá prvním předstupněm určité extremistické ideologie. Aby se hovořilo o radikalismu, nemusí jít o násilnou ideologii, která je prosazována. Samotná radikalizace tak nemá negativní konotace. Radikálně je totiž možné obhajovat i společensky přijatelnou a v podstatě pozitivní myšlenku. V základu je však možné radikalismus

⁵⁰ MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-018-8.s.71

⁵¹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

⁵² KUBÍNOVÁ, Michaela. *Drogová problematika ve věznicích České republiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015.

vyjádřit jakožto neschopnost či nevěli přijmout opoziční názory. V současné době označujeme jako radikalisty neústupné zastávce jakékoliv ideologie.⁵³

Radikalizace je čistě individuální proces, neboť co platilo u jednoho, nemusí platit u druhého. Není možné přijít s žádným univerzálním popisem. Můžeme říci, že jde o multidimenzionální proces. Přesto vše je však možné vnímat určité podobnosti, jež jsou podobné u nadpoloviční většiny jedinců, jež radikalizaci podlehli. Prvním indikátorem radikalizace obvykle bývá rozpor jedince s vývojem společnosti, v níž se pohybuje. Nemusí však jít o nějakou konkrétní zkušenost, ale stačí nesouhlas s tím, jak je určitá situace prezentována v médiích. Jak již bylo uvedeno, radikalizace je zcela individuálním a dobrovolným procesem. Radikalizace je individuální proces, který je dobrovolný. Jedinec je v zásadní míře ochoten změnit své postoje a v několika fázích, jež se mohou vyvíjet zcela odlišně, může končit snahou o akceptaci, legitimizaci, podporu a realizaci násilí pro dosažení politického, ideologického nebo náboženského cíle. Audit národní bezpečnosti přichází s myšlenkou, že ideální prostředí pro radikalizaci je sociální vyloučení. Frustrovaní jedinci často inklinují k vyhledávání alternativních názorů, jež jsou často patologické či násilné nebo v rozporu s intaktním chápáním světa.⁵⁴

Ve vězeňském prostředí se extremismus šíří mnohem jednodušeji nežli ve veřejném životě, ke kterému dochází mimo mříže. Důvodem tohoto fenoménu je větší nespokojenost uvězněných osob oproti lidem nacházejícím se na svobodě či sofistikovanější metody náboru a propagace či větším možnostem k projevům radikalizace a extremismu. Projevem radikalizace a extremismu je především úprava zevnějšku a změna v komunikaci jedince s okolím. Členové jednotlivých organizací či stoupenci ideologií mají možnost stejně laděných tetování, stylizování, skarifikace, úpravy oděvu a společného chování. Podle těchto jevů lze určit, k jakým skupinám se věznění jedinci hlásí a jejíž názory zastávají.

Důvodem pro radikalizaci je kromě osobního zájmu, který u jedince přetrvává z dob, kdy byl na svobodě, se setkáváme s dalšími možnými důvody, proč se odsouzený stane přístupnějším k mnohým extremistickým či radikálním myšlenkám. Důvodem pro toto

⁵³ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 9788027120314.

⁵⁴ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 9788027120314.

může být získání ochrany. Díky vztahu s určitou skupinou spoluvězňů bude jedinec chráněn před dalšími vězni. Často i nevědomě přijímá jedinec výměnou za bezpečí určité chování a myšlení, které náleží skupině. Na podobném principu se zakládají další dva důvody, proč se vězeň přikloní k navázání kontaktu s radikalizovaným spoluvězněm. Tímto je materiální podpora (především cigarety a káva), které jsou silnou motivací pro extremistické postoje. Člověk, který ztratil pocit nebezpečí a zázemí a ovládá jej nejistota a strach, je více zranitelnější vůči vnějšímu ovlivnění. V té chvíli je pro daného odsouzeného snadnější zvolit kontakt se spoluvězněm, jež mu nabízí zcela jasné rozdělení na dobré a špatné a přináší mu zcela nový pohled na svět.

K organizacím, které působí v českém vězeňském prostředí, patří levicové i pravicové skupiny. Kromě toho zde lze narazit také na skupiny, jež se stylizují do zahraničních černošských gangů. Tento fenomén není možné vyhodnotit jako zcela extrémistický, neboť tyto skupiny jsou fascinovány kriminálním prostředím, nikoli tedy samotnou radikální ideologií, která by vykazovala znaky extremismu či měla násilný přesah. Pro české vězeňské prostředí jsou typické ruskojazyčné skupiny, které v našem kriminálním podsvětí působí dlouhodobě a mají tedy své silné zastoupení také v českých věznicích. Cizinci představují dlouhodobě okolo 10 % vězněných osob, přičemž nejvíce cizinců je ze Slovenska, Vietnamu a Ukrajiny, z Polska, Rumunska a Číny. Veškeré tyto menšiny se ve věznicích shlukují, přičemž ruskojazyčná menšina zaujímá mezi všemi zvláštní postavení jakožto nejsilnější gang. Veškerá ostatní uskupení se pak projevují výrazně méně. Docela širokou členskou základnu mají také pravicoví extrémisté, např. neonacionalisté, hooligans či různá pravicová uskupení. Levicová polarizace extremismu se projevuje především iniciativy Anarchistický černý kříž či Antifašistická akce, jež zajišťují právní podporu vězněným lidem, nebo jedincům, se kterými je veden soudní proces. Ve snaze pomoci veškerým vězněným anarchistům došlo následně ke spojení s anarchistickou platformou zvanou Síť revolučních buněk. V rámci tohoto spojení došlo především k aktivaci kampaně určené na podporu vězněných členů anarchistických skupin. Realizované akce se však ve vězeňském prostředí nesetkaly s patřičnou odezvou, především kvůli anti-autoritářské povaze anarchistů, jež si nechťejí nechat nic diktovat. Kriminální činnost skupiny „Síť revolučních buněk“ například vyzývala k poškozování majetku Policie ČR. Jednalo se konkrétně o použití zápalných lahví na vozidla Policie ČR. Tyto akce se však do vězeňského prostředí nijak nepromítly, což bylo odůvodněno

tím, že ve vězení je relativně malý počet vězněných přívrženců tohoto uskupení a také nemají tyto osoby ochotu vystupovat proti autoritám. Oproti tomu mají pravicoví extrémisté ve vězeních mnohem větší zastoupení.⁵⁵

Následující SWOT analýza přináší silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby radikalizace.

7.10 SWOT analýza

Radikalizace obyvatel je komplexní problematika zasahující do mnoha sfér života. Důvodem této komplexnosti je složitost při snaze podchytit problém, navrhnout patřičná řešení a pochopit veškeré souvislosti. Může se zdát, že vězeňské prostředí usnadňuje pojetí radikalizace právě díky relativně menšímu počtu osob, díky jasnému rozdělení rolí na vězněné osoby a dozorce a omezením, jež platí ve věznicích. Opak je pravdou. Specifika vězeňského prostředí odkrývají další slabé stránky, jak je uvedeno ve SWOT analýze. Je třeba vnímat, že extrémisté cílí v mnoha případech propagaci a snaží se o rozšíření svých řad právě o osoby, které mají kriminální minulost.

⁵⁵ *Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2018*. In: Vscr.cz [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/03/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-VS%C4%8CR-2018.pdf>.

Tabulka č. 1 SWOT analýza

Slabé stránky	Silné stránky
• Zvýšená odolnost radikálních uskupení pro činnosti zpravodajských služeb a Policie ČR • Chybějící programy zaměřené na deradikalizaci ve vězeňském prostředí • Slabé programy pro resocializaci	• Prostředí věznic • Přísnější bezpečnostní nařízení • Dostupnost informací o trestném činu spojeném s extremismem • Podpůrné programy ve vězeňském prostředí
Příležitosti	Hrozby
• Dobrá úroveň činnosti v oblasti boje s radikalizací ve veřejné sféře • Činnost zabývající se deradikalizací ve vězeňském prostředí	• Verbovací snahy teroristických organizací zacílené na osoby s kriminální minulostí • Nečinnost bezpečnostního systému při boji s extremismem ve vězeňském prostředí

Zdroj: vlastní zpracování

K silným stránkám v boji proti radikalizaci patří především prostředí věznic, což je prostředí s přísnějšími bezpečnostními nařízeními, nežli jsou v občanském životě a ve veřejné sféře. Dále se pak jedná o dostupnost informací a o provedeném trestném činu spojeným s extremismem při nástupu do výkonu trestu, s nímž mohou dozorcí, vychovatelé a psychologové dále pracovat. Rovněž lze kladně hodnotit i různé podpůrné programy, které jsou ve věznicích realizovány a jejichž cílem je resocializace vězňů. Naopak příležitostí může být činnost zaměřená na deradikalizaci, a to jak ve vězeňském prostředí, tak po propuštění z výkonu trestu. K tomu by dopomáhalo také vytvoření databáze extrémistické symboliky, k níž by měly přístup veškeré dotčené složky bezpečnostního systému ČR, tzn. ozbrojené bezpečnostní sbory, zpravodajské služby a Probační a mediační služba. Jako další příležitost lze vnímat činnost v oblasti boje s radikalizací ve veřejné sféře. Vězeňské prostředí více propojeno s aktivitami ve veřejné sféře by v menší míře ohrožovalo extremisty. Extremismus ovlivňuje negativně rovněž kriminální zkušenost těch jedinců, kteří pocházejí z kriminálního prostředí. Díky snaze různých extremistických organizací získat nové členy z kriminálního prostředí může vést k narušení celého vězeňského prostředí. Další důsledek představuje zvýšená odolnost různých radikálních uskupení vůči činnosti zpravodajských služeb a Policie ČR. Ve SWOT analýze jsou zmíněny také slabé stránky, jejichž odstranění by napomohlo

v boji s radikalismem. Jedná se o aplikaci různých programů zaměřujících se na deradikalizaci ve vězeňském prostředí a o resocializační programy.

7.11 Návrh mechanismů pro boj s radikalizací

Pro boj s radikalizací ve věznicích je možné navrhnout několik opatření, a to jak preventivní opatření, tak represivní opatření – viz níže.

7.12 Preventivní opatření

K opatřením z preventivní sféry mohou být tato opatření:

- Nástroje pro zachycení radikalizace vězňů – všichni příslušníci vězeňské služby, jež jsou ve styku s vězni, by měli podstoupit školení o extremismu a o radikalismu. Tato školení by se měla soustředit na to, jak vůbec zaznamenat proces radikalizace. S osobami nacházejícími se v procesu radikalizace mohou pro jejich další deradikalizaci dále pracovat specializovaní pracovníci jsou psychologové či vychovatelé, přičemž vycházet by se zde mohlo z resocializačních programů.
- Vývoj uceleného dokumentu, který se zaměřuje na symboliku extremismu – jde o to, jak poznat jedince, kteří nějakým způsobem inklinují k radikalismu a začít nějakým způsobem s deradikalizací. Takový dokument by pak měl být k dispozici specializovaným pracovníkům.
- Zavedení cenzury a informačního embarga na informace o násilnických extremistických projevech či teroristických činech. Cenzurovány by měly být informace o použitých zbraních, o postupu provedení činu apod. tak, aby tyto informace nikoho nemotivovaly k provedení podobného činu.
- V každé věznici (nebo alespoň v každém kraji) by měla být zavedena pozice odborníka na radikalizaci. Na tuto osobu by se mohli obracet příslušníci vězeňské služby, pokud by chtěli řešit otázku radikalizace.

7.13 Represivní opatření

Jako represivní opatření, jež by vedla ke snížení hrozeb plynoucích z radikalizace, lze uvést:

- Zavedení efektivní mezioborové spolupráce při práci s radikalizovanými vězni. Jako optimální by se mohla jevit spolupráce Vězeňské služby s Ministerstvem vnitra, s Probační a mediační službou, s Policií ČR, s Bezpečnostní informační službou či s jinými složkami bezpečnostního systému státu, jež by urychlily předávání potřebných informací.
- Oslovení a zapojení různých veřejných spolků, které by nabídly alternativní programy, jež by podpořily deradikalizaci propuštěných vězněných osob.
- Vytvoření nařízení vlády či zákona, který se zaměří na boj proti radikalizaci.
- Proškolení zaměstnance Probační a mediační služby, popř. soudce či další osoby činné v trestním řízení v oblasti radikalizace. Takové školení probíhá na Policejní akademie. V rámci školení dochází k propojení pedagogické a praktické roviny problematiky radikalizace ve vězeňském prostředí, i mimo něj.

ZÁVĚR

Tato práce se zabývala úlohou Vězeňské služby ČR v bezpečnostním systému naší země. K problematice této práce lze říci, že dobře fungující činnost vězeňského systému, z hlediska naplňování účelu a funkcí výkonu trestu odnětí svobody, je možné z pohledu právní teorie označit jako veřejný zájem pro celou společnost.

Cílem práce bylo uceleným způsobem zmapovat roli Vězeňské služby ČR v bezpečnostním systému, čemuž se věnovala teoretická i praktická část práce, v rámci, které byla zpracována případová studie vybraných bezpečnostních rizik v Českých věznicích. Stanoveného cíle práce bylo v práci dosaženo.

V práci bylo kromě bezpečnostních aspektů také zmíněno, s jakými bezpečnostními riziky je možné se ve věznicích setkat. Jedná se především o užívání drog, extremismus a radikalizaci, čemuž se věnovala praktická část této práce.

Závěrem lze k této problematice říci, že pokud má vězeňská služba účinně pracovat s vězněnými osobami a s vězněnými osobami, které jsou rizikové z hlediska jejich potenciálu k násilnému chování, musí mít k dispozici nástroje, jak tuto rizikovost s dostatečnou mírou spolehlivosti u příslušníků vězeňské populace identifikovat. Při řešení problematiky rizikových vězňů a při posuzování jejich nebezpečnosti mají své místo nástroje, které jsou určeny k posuzování a hodnocení rizikových faktorů a k predikci rizikového chování vězněných osob v prostředí výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Rizikovost vězně závisí nejen na jeho individuálních charakteristikách, jako je jeho věk, pohlaví, vzdělání, etnicita či osobnost, ale také jaké jsou jeho postoje, hodnoty či kriminální myšlení a jeho kriminální historie. Svou roli hrají také faktory jako je přeplněnost věznic, personální obsazení věznic, izolace, omezení ve výkonu trestu apod.

K uvedené problematice je třeba dále říci, že vězeňská populace nepředstavuje z hlediska rizikovosti, rizika násilného nebo problémového chování zcela homogenní skupinu. Navíc specifické sociální prostředí, jakým je výkon vazby či výkon trestu odnětí svobody je, má svá vlastní pravidla fungování i skupinovou dynamiku. Také z tohoto důvodu je řízení vězeňské populace ve smyslu organizačně-technických opatření za účelem

prevence násilného chování vězňů velmi důležitým a obtížným úkolem, který musí vězeňská služba zajistit a zabezpečit.

Pokud jde o bezpečnost, jejíž zabezpečení je pro vězeňskou službu prioritní a specifické, tak zde jde v souvislosti s tématem této práce a s riziky, se kterými se ve věznicích můžeme setkat především o ochranu vězeňských areálů v souvislosti s možností snížení rizika útoku vedeným na některý z chráněných zájmů v tomto objektu. Rozdíl v zabezpečení věznic je možné vidět v typech věznic a ve skladbě vězněných osob ve výkonu vazby či výkonu trestu odnětí svobody, což má následně vliv na režimová opatření, použitou techniku a rozmístění jednotlivých zabezpečovacích zařízení. Pokud jde o samotný systém vnější a vnitřní bezpečnosti vězeňských objektů, tak ten vychází z dlouhodobých zkušeností českého vězeňství a zahraničních vězeňských systémů, přičemž je koncepčně rozpracován při respektování profilace jednotlivých věznic, uplatňování programů zacházení s odsouzenými a zásadami vnitřní diferenciací.

Problémem v této oblasti je skutečnost, že Vězeňská služba ČR nedisponuje žádnou zpracovanou analýzou hrozeb a rizik, které by vyplývaly z českého vězeňství, neboť vězeňství není vnímáno vrcholnými představiteli bezpečnostní politiky státu jako oblast, která by nějak ohrožovala bezpečnost státu či jím chráněné hodnoty. Bezesporu je však úloha Vězeňské služby ČR v bezpečnostním systému důležitá, jak vyplývá z této práce, byť toto není laickou a často i odbornou veřejností často vnímáno a zdůrazňováno.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BLATNÍKOVÁ, Š. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-158-5.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

KOVÁRNÍK, L. *Mimoresortní bezpečnostní služby*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2008. 174 s. ISBN 978-80-7251-277-5.

KUBÍNOVÁ, Michaela. *Drogová problematika ve věznicích České republiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015.

MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-018-8.

ŠENOVSKÝ, M., ADAMEC, V., HANUŠKA, Z. *Integrovaný záchranný systém*. 2. vyd. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2007. 157 s. ISBN 978-80-7385-007-4.

VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-2712-031-4.

Seznam použitých internetových zdrojů

O Policii ČR. Policie.cz, 2022. [online]. [cit. 2021-12-10] Dostupné z:

<https://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>

Celní správa ČR. Generální ředitelství cel, 2022 [online]. [cit. 2021-12-12]. Dostupné z:

<http://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Stranky/celni-sprava.aspx>

Služební poměr. Vězeňská služba České republiky, 2022. [online]. [cit. 2021-12-05].

Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/sluzebni-pomer-prislusnika-vs-cr>

Mobilní skupiny. Generální ředitelství cel. 2022. [online] [cit. 2022-01-06].

Dostupné z:

<http://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/nase-ukoly/Stranky/mobilniskupiny.aspx>

Zabezpečovací detence. Vězeňská služba ČR, 2022. [online]. [cit. 2021-12-08].

Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-a-upvzd-opava/sekce/zabezpecovaci-detence-1>

Bezpečnostní informační systém, 2022 [online]. [cit. 2021-12-26]. Dostupné z:

<https://www.bis.cz/bezpecnostni-system/>

Zajišťování bezpečnosti v ČR – ústavní a zákonná úprava, 2022. [online]. [cit. 2021-12-23]

Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/ustavni-pravo/pfuk/ustavko/zkouska/otazka-31>

Ozbrojený bezpečnostní sbor. Ministerstvo vnitra ČR, 2022. [online]. [cit. 2022-01-02].

Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ozbrojeny-bezpecnostni-sbor.aspx>.

O nás. Vězeňská služba ČR, 2022. [online]. [cit. 2021-12-08] Dostupné z:

<https://www.vscr.cz/sekce/zakladni-udaje>.

Organizační struktura VS ČR. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2022. [online] [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/organizacni-struktura-2/>

Podmínky pro přijetí do služebního poměru. VSČR, 2022. [online]. [cit. 2021-12-25]. Dostupné z: <http://vscr.cz/uplatneni-ve-vs/sluzebni-pomer-k-vezenske-sluzby-ceske-republiky/httpvscr-czuplatneni-ve-vssluzebni-pomer-k-vezenske-sluzby-ceske-republikypodminky-pro-prijeti-do-sluzebniho-pomeru/>.

Koncepce českého vězeňství do roku 2025, 2022. [online]. [cit. 2022-01-21] Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepc-e-vezenstvi-cr-2016-2025.pdf.

Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2018, 2022 [online]. [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/03/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-VS%C4%8CR-2018.pdf>

Seznam zákonů

Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, v platném znění

Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, v platném znění.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 555/1992 Sb., zákon o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

SEZNAM ZKRATEK

BIS – Bezpečnostní informační služba

ČNR – Česká národní rada

ČR – Česká republika

IZS – Integrovaný záchranný sbor

GIBS – Generální inspekce bezpečnostních sborů

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 - Organizační schéma GŘ VS 13

Obrázek č. 2 - Věznice v České republice 22

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 - SWOT analýza..... 37

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Tomáš Rod

Obor: Resocializační a penitenciární pedagogika

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Úloha Vězeňské služby České republiky v bezpečnostním systému

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 41

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 7

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 13

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Víšek, Ph.D.